

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{20}{2}$ = Februarius' 20-dikán

1830

A' Tettetésről (53-dik lap) végezete.

A' felettebbvaló tettetés álnoksággá fajúl. Igaz marad a' régi példaszó: minden felettebbvaló megárt. Mindenben jó az arany középszer, 's ennek mérték-reguláit soha sem kell eltéveszteni. A' kijelenthetárt át-ugrani káros vakmerőség, ki tudja, milly' dühös sárkányok tátják ott lángokádó torkokat, hogy elnyeljenek? — Rudolph szabadon kimondja gondolatját, 's az által sok galibába vegyül. Az ő szíve átlátszó mint a' kristály, 's abból oly' könnyen lehet olvasni, mint egy nyitott könyvből. Tsudálgozik, bánkodik miért romlott-meg úgy a' világ; 's akarkivel találkozék, tartalék nélkül felfedezi, szeméreveti gyengeségeit. Mondja, hogy nem tehet elég hasznót a' maga' időkorának, mivel' erköltsi intései minden kebelről visszapattannak, mint a' falra hányt borsó. 'S ő, szabadnak véli magát, pedig tsak gúny' 's katzaj' tárgya, mások előtt.

A'fer a' legelső találkozásakor kimondja a' valót, úgy a' mint van. Vakmerőleg ítéli azok' hibáit, kiket tisztelni kellene. Nem tűnődik soha azon, hogyszájából valamely tsinos elmésség' szülessék,

a' körülíró periodusok, messze vitt metaphorák, tsipkedések, szúrós lappangó iróniák, előtte esmérletlenebbek a' hód' kopár pusztáinál. Ném tsinal külömbséget az időkor'; nem', rang', hivatal' minémúségeiből; jó barát, ellenség, rokon, idegen, néki mind-egy, 's tsak azért, mivel' gyűlöli a' tettetést 's ellensége a' tsapodárságnak. Az egész világ őtet veszedő durva, barbarusnak tartja, 's kerüli, mint egy dühödt bikát.

Arnulph leírhatatlan; felesége, barátjai, azaz, kik azoknak tetszenek, bár harmintz év-ólta forganak körülte, tsak úgy esmerik, mint a' kik ma látták először. A' millyen gondos minden ember' dolgait, titkait megtudni, éppen oly' titkolódzó a' magáival; mindég másról beszél, önn-magáról soha-sem. Virtusai, hibái bizonyos setéttisztába tűnnek fel, 's nints oly' Newton, ki az egybevegyült sűrűségeket egymástól különválasztani képes légyen. Az ő' gyengéjét, bibéjét, senki-sem esmeri, 's ki tudná megmondani, mit gondol, kit szeret, kit gyűlöl, kit útál? Halgat 's oly' némán ül, mint a' tzet, 's okosnak hiszi.

magát, de—nincs senki előtt hitelle.

Ranudó mindég két értelműleg beszél, 's abból bajos igazat választani. Ugyanazon órában jól 's rosszul szóll valakiről. Esküszik, hogy Eliánté kikapó's fény-űző, 's kevéssel azután kész édig magasztalni szép tulajdonait, mily' vig kedvű, tréfái mily' elmések, de sületlenek! hogy Pascal több ízbeli tsintalansági-ért fenytékre íteltetett, 's még-is betsületes ember. Hogy tetszik a' Ranudó karaktere?

A' szó, fátyola a' tettetésnek, 's a' tettetés, rendszere a' szónak. A' tettetés szó által teszi lehetossé a' társalkodást az emberek között; a' szó a' lélek' rajza 's szív' kötele. Tettetés tsinál barátot, ellenséget, felépíti a' szerentse' várát 's azt ismét össze dönti. A' tettetés az egyenes-szívűség' magyarázója, az álnokság' tolmátsza, 's a' jó hitel' fenntartója.

Helyesen beszélni, 's illőleg halgatni, legfőbb pont a' nagy-világi társalkodásban. Sokkal nagyobb mesterség okosan halgatni tudni, mint jól beszélni. Tsak a' tud ura lenni szavának, a' ki tud halgatni, mikor kell. A' fetsegő több alkalmatlan helyhezetekbe bonyolodik, mint a' halgató. 'S valjon egy gondatlan szó nem ejt-é sokszor oly' tsorbát valakinek tettző érdemén, hogy azt azután tsak nagy megeröltetéssel pótolhatja vissza? Mikor 'hát társaságban vagy, jól vígyázz nyelvedre, ne hagyj sokat tsevegni, mert egy tudós arc, mély gondolatokba sújjejt homlok 's elnémúlt száj, sokkal több tisztelőket szereznek néked, mint az együgyű fetsegés 's léha szó, 's ha ostoba vagy is philozóphusnak tartatol. 'S éppen azért vólt szokásban a' hajdan gazdag 's hatalmas velencei köztársaságban a' haza' igazgatására készülő ifjaknak bizonyos időben halgatásbanyaló gyakorlása. Hasztalan vagy magad belsőképpen meggyőződve, hogy mind, a'

mit mondassz, tsupa okosság; mert, mások itélik azt meg. Senki önn-magának bírāja nem lehet.

Lycás betsmérli egy embernek barátját az ő' jelenlétében, 's ellenségét ditséri; gyaláz egy dámát 's még-is kegyét vadássza. Ő, nem tud a' hely', idő', személljek' környűlményeire ügyelni. Soha egy társasági körtől—sem vál-el úgy, hogy vagy-egy engesztelhetetlen ellenséget ne szerezzen magának. Azt mondja, hogy ötet megsértette Clitus; 's a' helylyett, hogy bántódását tettesse hangosan fenyegetődzik; hogy ő' azt így 's amúgy nem hagyja, nem szenved. Ezt észre-veszi Clitus 's oly' mérték szerrel él ellene, hogy Lycás még árnyékától is reszketni fog. Vagy bosszút akar 'hát Lycás állani, vagy nem: ha akar, feltételét fenyegetései mián végbe nem viheti; ha nem, ezen fenyegetődzések nevetségesen füstbe oszlanak.

Az okos tettetés elkerülhetetlen' szükséges a' társalkodásban, egy oly' sarok ez, mellyen a' szerentse' templomának ajtaja forog. Adrastus minden előtt annak vágy látszani, a' mi valósággal nem; tudja hogy a' kitanúlt udvari hasonló a' játékoshoz. A' ki nyilton jádzik 's abbéli ügyességét palástolni nem tudja, ellenkezőjének tsinál nyereséget; de a' ki nem tudást színelve, okosan elfedezi fortéljait, gyakran megnyeri a' pártit, mert a' kártya kezei közt Protéusként változik.

A' tettetés minden úri fogások közt a' legnyereségesebb. Ennek maszkjában öltözik ma minden. A' könnyen ingerelhető cholera tsendes hideg vért, a' vig pajzán kedv komoly valódi arcot, a' szomorúság nevető tekintetet színlel. A' kevély gög lesütött szemekkel, tántorgó lábakkal jár. A' gyűlölség ki-tárt karokkal siet ölelésedre. A' kívánság a' szív' fenekére rejtezik. Nagyon gyakorlott szemnek kell annak lenni, mely a' jó barátot az el-

lenségől megválaszthatja. A' tettesés' fő iskolájában doctori gradust érdemlett ember' magaviseletének próbakövét fel- találni éppen oly' hiú álom, mint a' böl- tsek' kövének keresése.

Nints oly' erkölcsi pont, melynek es- méretére annyi reflexio 's lélekjelenlét kelljen, mint a' tettetésnek. Olyan ő' mint azok a' hasznos mérgek, mellyeket nagy előre-vigyázással 's szűkön kell a' dosi- sok közé vegyíteni, 's mellyek tsak úgy válnak gyógyító szerré, ha illő mérték- ben, szoros orvosi rendszabás szerént él vellek a' beteg; de gondatlan kosto- lássok kínos halált okoz. — Finomság és ügyesség legbájosb tünemények' szülő o- kai a' mai világban, de vigyázz, ne fe- szítsd-meg erődöt, mert szét pattansz mint az Aesopusi béka.

Tiberius' felettébbvaló tettetését nem buktathatták-meg Sójánus' álnok fortél- jai 's alattomos mesterkedései; ezen ra- vasz udvarnok' nagy ravágyása vonta-le Ura gyengeségeiről a' leplet, még-is ő fo- gattatott-meg az általa kifeszített hálóba.

II-dik Philep spanyol Néró, kinél vérszopóbb Despota nem ült soha trón- uson, bár nagy mestere vala a' tette- tésnek, még-is elveszté az egyesült Bel- ga-tartományokat, mivel' kegyelmet tet- tetett a' békételenek' fejei eránt, de tet- tetésének eszköze egy Alba vólt, mots- ka az emberiségnek.

VI-dik Sándor Pápa's Caesar Bor- gia az ő természeti fia, századjok' leg- fortéljosabb férfiai vóltak. Eggyik soha sem tette azt, a' mit mondott, 's a' másik soha sem trombitálá-ki, a' mit tejendő vala. 'S még is mind-a'-kettő az igen nagy- ra vitt tettetésnek leve áldozatja.

A' tettetés kimutatja magát halga- tás, beszéd 's tselekedet által. Az, a' mely halgatással jár, legártatlanabb, de leg- könnyebben is megesmérhető. Látják, hogy nem fejezzük-ki szóval azon dol-

got, mely minket érdekel; 's felteszik, hogy jól értjük azt 's nints is okunk tettetni:— ilyenkor, a' felettébbvaló tettetés, aka- dály célunk' kivitelében. Midőn önn hasznunk ingerel, hogy tovább ne hal- gassunk, hiba-é, ha ügyes helyes sza- vakkal megmutatjuk ellenkező feltételün- ket azzal, a' mit képzelnék?

Lehet tettetni álnokság nélkül. Ál- nok az, ki jót azért mivel, hogy annál- több rosszat tehessen. Tettető az, ki tsak az ellene fenekedő rosszakat kívánja el- hárítani.

Vége: a' tettetés egy oly' kárpitot von előnkbe, mely megett legszabadab- ban munkálódhatunk. Crates a' legeggy- ügyübb 's legkönnyen hívőbb embernek tettzik, 's ezt az egész világ úgy hiszi. Reá nints senkinek gyanúja, gúnyolója kevés, szánója sok. 'S nints-é néki szép- mezeje a' tsalárdságra? — Hány ember pirúlna-el, ha hirtelen mondanák szemébe: "Nem a' vagy, a' minek láttzol."

Fogarasi János

Egy útzó' álma.

Nem sokkal ezelőtt, felszerkenvén ben- nem az útzó' kívánság, elindultam kis- ded falumból, kevés vagyonnal, embe- reket, országokat és szokásokat látni 's esmérni. Kisded, száraz és gyenge ter- metem, vékony erszényem, és az igaz- nak útzó' útfélenvaló kimondásához szo- kott természetem, nem engedték, hogy tzélomban előmenetelesen böl dogúlhas- sak; megrekedtem végtére egy pusztá Tsárdában, a' hol is a' midőn lelki-testi beteg szalmás ágyomon hevernék, méjj álom lépé-meg hágyadt szemeimet, és behunyódván megnyílnak, és láték egy álmot; a' mellyet szóról-szóra írásba ten- ni és közönség elébe hotsátani, véghetete-

nül ösztönöz nyughatatlan természetem.

Ugyan-is, úgy-tették nékem, mint-ha én vólnék az, a' ki nem vagyok, egy tudományos és vagyonos fő-rangu ember, a' kit is egy, az országát pallérozni kívánó Fejedelem arra hatalmazott-meg, hogy egy jól elrendelt és tzélarányos nevelő Institutumot állítsak-fel országában, melyhez nagy örömmel kezdvén, látattam tsinálni e' következőket: —

Előbbször-is egy egészséges faluban, nagy városhoz közel, tágos szobákból álló épületet emeltem-fel; 15 esztendőre határoztam a' kitanulást, úgy okoskodván, hogy 5 esztendős-koráig egy gyermeketsem helyes járomba fogni, akarmely lelki járom legyen is az, 20-ban pedig legalkalmasabb a' külső élethezvaló kezdésre. — Az elsőbb 9 Esztendőkön által, tanuljon a' nevendék nyelveket, a' Számvetés' elsőbb részeit, esmérkedjék-meg, a' mennyiben lehet, a' természettel, u. m. állatokkal, plántákkal, a' föld' felső színe természeti, és az emberek által tett osztáljaival, és a' maga' Nemzete' históriájával. Legfőbb vétéknek tartván pedig a' zavart, össze-visszavaló tanulást; úgy határoztam, hogy soha is egyszerre két tárgynál több ne vétessék elé. — Felugrék ekkor egy tanátsossa Fejedelmemnek, és kezét súrolván így támoda-meg, tudós tekintettel és határozó hangon: nem, nem jó, hiszen ha rendre tanulja, mikor a' végire ér, tsak azt fogja tudni a' mit az utolsó esztendőben tanult, jobb egyszerre, és mindegyiket külön külön 9 esztendeig; ezt pedig könnyen el lehet rendelni; a' hét első napján tanuljon dél-előtt egy-félét, dél-után másfélét, a' 2-án megint, a' 5-án aequé, a' 4-én detto, 'sat. a' következő hét legyen éppen olyan mint a' múlt. Így, mindent fog tudni, no láttja, láttja be-könnyű dolog. — Könnyű bizony, mon-dék, egy tséppel neki állani, és mindent

össze gázolni; de a' midőn heyles okaim-mal akartam vólna meggyőzni a' zavart, a' Fejedelemi ötet elkergette, és így szólla hozzám; desine plura ez nem érdemel megtzáfolást, nagyobb baj vagyon itt, segittsünk azon. Ha Ifjainkat sok munkával terheljük, elérjük azt a' tzélt, hogy roszra nem érkeznek, de más-felől, meg-unják úgy a' tanulást, hogy az Institutumból kiszabadulván, földhöz verik könyveiket, és undorodnak ha az életben valahol tudományos dolgot hallanak; így, nem lessz pallérozódás!!! Egy nevelő Institutumban, tsak tanulni tanul-meg az ember, és eszközöket szerez, a' mellyekkel azután dolgozhasson. — Ellenben, ha kevés dolgot adunk nekik, számtalanra fog menni a' büntetések száma. — Van egy út, úgy felelek, a' mely legegyszerűsebb, önként adja magát, tsak, nem kell kszakartva elkerülni:

Az ifjakat tzélhoz szabva, foglalatos-ságokkal, nem pedig büntetésekkel vonni-el a' gondolatlan és káros követke-zésü tselekedetektől; helyes szándék. — Egy nevelő Institutumnak úgy tárgya a' testet mint a' lelket kimivelni. A' természet önként úgy rendelte, hogy míg az egyik constituens rész munkában van, az alatt a' másik nyúgodalomban legyen. — Lehet tehát az ifjakat szüntelenvaló foglalatosságban tartani, a' nélkül hogy a' lélek megtsömörlijön, ki kell azt tsinálni hogy, tanuljanak lovaglást, kardforogatást, úszást; a' test' könnyűségét nevelő tántzokat, és minden olyan kézi mesterségeket, a' mellyek az egész testet eggyaránt fárasztják. Így, nem lessz, sem a' test elölve, és út lessz nyitva arra, hogy magokat haszonnal múlathassák. Származik ebből számtalan, előre nem látható . . . de a' midőn leginkább építeném arany - váramat, felráza a' tsapláros, ki is lovaimat befogva látván, fizetés nélkülvaló elme

netelemtől tartott. Nagy későre magamhoz jöven eszembe jutottak virgilnek ama' szavai: Cyathius aurem vellit ét admonuit; 's felszökvén, a' tsapláros lélét politikai levegővel kielégíttettem; és szekeremre ülven, haza mentem szántatni. — Álvintz, 1850, mártz. 9-én.

N. N.

Gazdaság' Sinórmértékei

I. A' Gazdaság az esméretnek az a' neme, melyre mindennek szüksége van a' világon, ha gazdag; vagy szegény, tudós, vagy utatlan: mert a' rossz gazdaság miatt az egész Hazák 's a' Státusok egyformán pusúlnak-el: tehát, megérdemli, hogy azt iki esmérete' fő tárgyává tegye.

II. Hogy az ember elhárta a' vad életet, és Társaságba lépett, annak teménielenek hasznai; ezen lépés által születek a' Tudományok és meerségek, ezen lépés által nyíltak ki az ember nemzet' újabb-meg-újabb gyövrőségeinek forrásai; de ezerszermint bizonyos elmúlhatatlan szükségeket is hozott elő a' társaságba-lépés (ilyenek a' betsúlletes köntösre-, építékre's jó élet-modjára-való vágyak rágyódások), ezekre nézve, bajos a' kép-utat eltalálni, ezek teszik ezerszererentsétlenné az embert; ezen szempból kell a' gazdasági tselekedeteknek Szmérték, — 's azon tselekedetek' sinóértékei, 's azzal, egybe-kötött 's meghatározott képzetek teszik a' gazdaságot viszdó értelemben, a' minékem tzelom, it a' tselekvő (munkaba-vett, pracl) gazdaságot elegendőrták-meg Hazáni közzül. —

III. Két ága in a' gazdaságnak, a' szerzés, és a' metás. — Eleitől-fogva nagy kérdés vol gazdaságban, hogy valjon szerezni-innyebb vagy meg-

tartani. Én, azt hiszem, hogy a' ki szerezni, az, megtartani, 's a' ki megtartani, az, szerezni is tud (?): hanem tsakugyan, a' tapasztalás azt mutatja, hogy többen találkoznak vesztegetők, mint szerzők; a' minek az az oka, hogy sokak nem urai hajlandóságaiknak, 's a' mit szemekszájok kíván, azt mind felvásárolják; 's így lesznek a' magok' házoknak ostorai-va, Hazájoknak terhévé, 's önnön hajlandóságaiknak áldozatíva. Lehetne erre sok példát hozni elő; de az emberiség azt parantsolja, — halgassuk-el: elég büntetés kinek-kinek önnön rossz gazdasága, 's miért tetézni azt?

IV. Én, azért hogy a' vizsgálódás' útján téveljésbe ne essem, elő-állok a' megtartásra-nézve a' régiek által bévett sinórmértékekkel: "Ki ki addig nyújtódzék, a' meddig a' takaródzó ér." A' szerzésre-nézve pedig azt hiszem, jó lesz e' következő sinórmérték: "Igyekezék ki ki tiszteséges úton mentől-többrre vinni gazdaságát, hogy Hazájának, 's tulajdon házának mentől-többrt szolgálhasson." Ezen Sinórmértékek elég közönségesek, elég változhatatlanok. Elég közönségesek; mert, a' leggazdagabbaktól, le, a' legszegényebbekig, illenek mindenre; a' ki ezeket nem követi, előbb-hátrább köldus lessz: elég változhatatlanok; mert; míg ember lessz, mindég igazaknak maradnak. — Ha valaki jobbakat mond ezeknél, nem hogy irigyleném, sőt hazafi módon örvendek: de addig, igaz, hogy a' sinórmérték, ha híjjános is, jobb mint a' rendetlenség, mert a' sinórmértéket tartó embernek tselekedetei inkább egygyesek, 's kevesebbé ellenkezők egymással, az ilyen embernek, szavához is inkább lehet bízni, mint a' sinórmértéket nem-tartóéhoz.

V. De lássuk már 1) mitsoda tulajdonságokkal kell birni annak, a' ki ezen sinórmértéket követni akarja. 2) Mik a'

segédjei a' megtartásnak és a' szerzésnek.

VI. A' ki gazda akar lenni, annak józan eszének kell lenni, hogy megválassza a' szükségeket egymástól, 's a' képzelt szükségeket a' valóságosok eleibe ne tegye: kell rendtartás, mert a' rendtelenség a' legnagyobb töké-pénzt is semmivé teszi; a' ki ezen tulajdonságokkal nem bír, válasszon magának Tútort, ha meg nem akar bukni.

VII. Kell, erőss akarat, hogy valamit nyálánságból, és kíváncsiságból meg ne vegyen, hogy egy-két hízelkedőért vagy onát fel ne bálozza; — kell böltsesség, hogy ha megbukik; kétségsbe ne essék, mint egy ember, a' ki azért lötte magát főbe, hogy Millióner nem lehetett.

VIII. Kell hitel (credit); mert ha a' revők látják, hogy valaki mindég a' legjobb portékát árulja, hogy valamely adós szavának álló: az ilyeneknek, az eladás 's a' költsönözés, minden jól üt-ki; de itt nem olyan költsönözöt értek, a' ki 11,000,000-ig tudott bankrotírozni. Erre ugyan, sok ész, és ügyesség kellett; de józan ész és karakter még sem vólt nálla, mert az ilyen költsönözésnek tsalás a' tzélja; hanem én a' betsülletes és tsalni nem tzélzó kereskedésbeli költsönözést, és az abba tartandó hitel pontosságát értem.

IX. A' megtartásnak jövendőre, vagy egy betegség, vagy egy kereskedésbeli megbukás, vagy az előregedés esetére, segédjei: —

a) A' Félre tétel. A' ki gazda, vagy kereskedő, lehetetlen, hogy vagy egyszer, vagy másszor véletlenül valamibe ne nyerjen: az efféle nyerést, arany vagy ezüst jó mértékű pénzben, mely egy országban is cursussát el ne veszesse: tegye félre jó securitásba — jól foghat (?) az efféle az írt esetekben. Az effélékben Eleink böltsőbbek vóltak nállunknál; — Az az ellenvetés pedig erő nélkülvaló, hogy in-

gyen hever a' pénz, mert már hányszor nem történt-meg, hogy a' nagy usorára kiadott pénz, interessével együtt sem érte-fel a' töképenzt.

b) Szegényebb, 's tudománya vagy mestersége után élő ember, aljon-bé a' magyarországi pensionáb institutumba; a' gazdag tegye-le pénzt a' bátorsággal bíró Bankokba; 's így, s m attól nem félt-heti, hogy a' tolvaj elloppja; sem attól, hogy egy szerentsétlen kereskedéssel, vagy pénz-változással, elyszti.

X. A' Szerzés- nézve; — utak és módok: —

1) A' Földmívelés. A' kinek van földje, 's hajlandósága a' földmíveléshez, az olyan nem madva tsak a' régi mód mellett, tanulja meg a' practica gazdaságot — Jó Íróimól, — sok napszámot lehet már megtanítani a' feltalált gazdasági eszközök által, sok földet lehet megkímélni, trágyázás és a' vetések változtatása által. Házunknak a' föld' gyomrabeli kintsein kívül, éghajlatjánál-fogva, két nevezetes ermései vagnak, a' napkeleti és északi szomszéd tartományok felett, 's ezek — a' bor és a' jó. Igyekezék a' gazda, ezeknek tökéletesítése által magán 's hazáján segíteni.

2) A' Kereskedés: A' természet jól rendelte a' dolgok' oljását, nints mindennek ugyanazon egy hajlandósága, egy-egy szereti a' földmívelést, másik a' kereskedést. — A' mi' házánkiai még eddig nagyobb részént a' földmíveléssel bajlód-tak. Ohajtani lehetne, hogy a' kereskedésbe is jönnének be; mert még kereskedés nélkül, soha egy Ország sem dagodott-meg. Más országokban, a' nagy urak is kereskednek, mirevaló a' nállunk, hogy itt kivált' a' nemesség, akar vagyon annyi földje, akar nints, hogy megéljen belőlle, még is földmívelőnek marad. — Mennyivel jobb lenne a' helyett kereskedést tanulni, 's azt gyakorolva, magá-

nak 's hazájának az által használni — A' gazdagok pedig jól tennék, ha fábrikákat állítanának, a' Hazafiak pedig egy általjába tsak hazai fábrikákból vásárolnának portékát, hogy a' pénz az országból ki ne menjen: mert, szerentsétlen gazda az, a' ki többet ad-ki, mint a' megnyit béveszen, annak előbb-hátrább bankrotirozni kell; pedig így vagyon a' dolog az országokkal-is.

3) A' Mesterségek-i s tisztességes életmódot adhatnak, 's azok is nállunk meg vagynak vettette, a' nemesség-által, holott az ezüst mivesség, Orásság, nem látom mi kissebbségére lehetne egy szegény nemes Ifjúnak; hát még szép mesterségek, p. o. metzés, kép-faragás, musika, festés; ezek a' lélek-nemesítés mellett, életmódot-is adhatnának. —

A' tudományokat mint gazdasági szerzősmódjait nem emlitem, mert még most is az a' hiba nállunk, hogy minden ember tudós akar lenni, s' akar vagyon tehetsége, akar nints, végig úli az iskolákat, 's akkor, hogy életmódot nem kaphat elveszti magát, vagy más szerentsétlenségbe esik. Jó lenne egy általjában figyelemmel lenni az eránt, hogy a' Státus' szükségéhez képpent szánják-el magokat jövendő életmódjokra; 's tzel-arányosan fejteni az ifjak hajlandóságait, (végezete következik)

A' Társalkodó' 45-dik lapján megírt Hazaa' gazdagságát illető kérdésekre,
Felelet.

Az 1-ső Kérdésre a' felelet könnyű: Egy Ország is, melynek tagjai szegények, a' Culturának semmi nemében magasra nem emelkedhetik; én a' Culturát széles és szoross értelemben vészem; széles értelemben értem rajta a' kézi mesterségek' tökéletességét és kimiveltségét, szoross értelemben pedig értem az elme' fain-

ságát, felsőbb ideák' megfogására alkalmatosvöltát; erre kellenének tanító Institutumok; továbbá, hogy a' könyvek' olvasása szokássá váljon, könyvek' iródjának 'sat. De, pénz nélkül nem állítunk Institutumokat; 's ha a' szorgalom' lelke is elalutt, úgy, nem is törjük fejünket a' jobbításokon.

A' 2-dik Kérdésre: Én azt gondolom, hogy egy Hazába akarmely igazi Hazafinak törvényes gazdagodása, tsak akkor lehet káros másokra nézve, mindön az, össze gyűjtött vagyonát, a' nélkül hogy haszonra fordítaná tsak elzárva imádja. Az igasságtalan útonvaló elgazdagodásról nem szóllok, mert az kétségtől, mások contójára esik. A' 'völt a' kérdés, továbbá, melyik az a' gazdagodás, a' mely a' mellett hogy egynek ad, másoknak nintsen károokra? Illyennek tartom én a' fábrikákat, melyekben Hazánk szűkölködik; ez felállítóját gazdagitná, sok benne dolgozóknak adna élet-módot, kenyeret, 's mihelyt fábrikák vólnának, lenne a' földmivelők által természetett productumoknak is piattza. Illyen vólna az is, hogy kiki a' maga' földjéről a' lehetséges vehető hasznót igyekeznek elvenni, 's így a' Hazában szükségesnél többet természetén, szomszéd Tartományainkal ereszkedjék kereskedésbe, melyre a' kifoljő vizek jó alkalmatosságot adnak:

A' 3-dik Kérdésre: Hogy Erdélyben a' valódi tehetősök' száma szaporodik-é, vagy azoké a' kiknek gazdagságok tsak tettző fény? tapasztalatlanságom miatt meg nem fejthetem. De a' mi azt illeti, hogy melyik élet' és kereset' módját követők közt legyen több tehetős ember? arra-nézve azt hiszem, hogy azok között, kik Jóságok' mivélésével egybe kötötték a' kereskedést, kiváltképpen, a' marhatenyésztetést, lótartást. — Bóldog lenne Hazánk akkor, mikor az ő' termékeny földjének igazi hasznát tud-

nák venni, midőn azon sok ajándékokat, mellyel ötet a' természet felruházta, megkezdenék esmérni, mikor az ő' productumai hazai fábrikákban készülnek-meg, 's így, a' pénz bé, nem pedig kifoljua szüntelen belölle.

A' T á r s á l k o d ó' 31-dik lapján: —

N. N. helytelenül teszi hibául egy londoni polgárnak, a' haza' adóssága' könnyebítésére nyújtott tsekély ajándékát. Kitsiny rész nyomja-le a' mérték' arannyát, 's ha azt elveszük, már, híjja van. Egy foljó-sé volt mindjárt alkalmas a' forrásnál hajót elbírní: de sok kitsinyek eggyesülve, megbírják azt, 's tehetnek valamit a' haza' virágoztatására. Im' példa ide, a' már folyamatbanlévő Társalkodó: mert ha külön-külön keveset nyújtanának is ennek fejlődő elősegéllésére, a' részek eggyesülvén, tehetnék egy vagy több példánynak árrát; 's e' se volna megvető részes-segéd az egész Társalkodóra-nézve; melynek türelemes Kiadója, eddig még, mint a' Névlaistromból kiki láthatja, többel töldja a' magáéból az arra fordított költséget felénél, hihető, jó reménység fejében.

X. Y; N. Enyed.

A' T á r s á l k o d ó' 40-edik lapján: —

Kertész Lidi, az Allgemeine Garten-Zeitung után, ajánlja, a' már elfonynyadt fa óltó-ágaknak a' föld alattvaló megfrissítéseket, helyre állásokat (ezt magam is hiszem 's helybe-hagyom); de az ő' próbatétele, ellenkezik az ajánlással*); mert a' fáról levágott óltó ágaknak

* Kertész Lidi, ha talán nadrágot visel is szoknya helyett, nem annyira hibázott, mint—synthetic tanítani nem szokott, hirtelen akart a' Q. E. D. -hoz érni, a' grádit's' közepén, egy vagy két léptsőt átugrott. Hogy a' beszéd hosz-

lehetnek-é gyökerei? lehet-é azokat ásni, és ültetni? ha lehet — hol, és miképpen? —

X. Y. N. Enyed.

A' m e g s z ó l l a l t T á r s a l k o d ó h o z
32 - dik lap.

Még az erdők' rengetegjeinek borzasztó kőszálai között eltévedt vándoris, legalább félénk sohajtásainak Visszhangjaival társalkodik: mennyivel örömöstebb gyügyög (gagyog) az édes anya, beszélteni kezdő gyermekével! Hát én,— néma legyek-é, a' hóltnak hitt 's eliratott Hazám' élő gyermekének hozzám egy pár enyhítő szavára? — mi tilt-el, hogy örömet ki ne jelentsem?

Hála! nem hólta-meg! tán tsak ajúlásba' Valál 's féleledél — Kedves Társalkodóm! Haljak én; tsak Te élj — addig is egymásba Ölelkezz, mindég veled társalkodom; Mert hozzám is szóllal halandó létemre, Hogy ne búsonganék holt-hírd' hallásán: 'S halhatatlanságod' adván értésemre; Enyhülést nyert szívem, szájad' szép szóllásán. Mi szép jelenet ez! holt híru' biztattja Az előt: Ne búsongj; mert nekem élnem kell. —

'S Tsak a' tudatlanság' kormos ábrázattja Rémíthet; ha felém, nem várt Lethét lehell.

szas ne legyen, írjuk-le az ő' példa-mássát (mert az, egy valódi úgynevezett Gegenstück = le pendant) úgy, a' mint ő' azt érti, de nem írta úgy; mindjárt meg fog vele elégedni Rec.—Ugyanis, ő, így akarta írni: "Próbáltam ezt (az elhervadt sőt megszáradt fa' megfrissítését, óltóág helyett) egy kis bokrotskával, mely kiásva föld nélkül pusztán állott a' levegőn valami 4 - - 5 nap', 's a' miatt tsaknem egészen el voltak ágai, gyökerei száradva (valamint a' Garten-Zeitung' óltóágaié) mintegy 60 órát a' szerént lefektetve (valamint a' Gart. Z. az ő' óltóágait) a' föld alatt tartván az egész bokrot, s z i n t ú g y megfrissült (mint az óltóág), mintha akkor ásták volna ki (a' földből, mint az óltóágot akkor vágták volna le a' fáról); elültettem (amaz, beöltotta), 's szerentsésen megfogant (valamint az óltás). — Imé, egy tanúságból kettő leve: száradt óltóág' és száradt tsemeto' megfrissítése. De, hadd legyen ez a' jövő őszig hypothesis.